

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' שמות תשפ"א | גליון מס' 221

הדברים נמסרו ביום ו' עש"ק פרי ירחי, י"ז טבת תשפ"א

עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

תפילה לרפואת גוי

האם מותר לרפאות גויים, עובדי עבודה-זרה? | מהי הסיבה שהרמב"ם התיר להיות רופא במצרים? | האם ישמעאלים נחשבים עובדי עבודה-זרה? | והאם יש חילוק בין הנוצרים לבין המוסלמים? | אלו גויים נעשה סתם יינם יין-נסך האסור בהנאה? | האם מותר לכתוב קמיע לרפואת גוי? | התועלת בתפילה הגורמת קידוש ה' | מהו היחס והשייכות בין גר-צדק לאביו הגוי?

הר"א אבן עזרא וכו', כבר כתב הרמב"ם בתשובה (הוצאת פריימן, סי' שסט) שאמנם כן היו עושים הישמעאלים מקדמת דנא, אבל כהיום הם אומרים 'נשליך אבנים בפני השטן' וכו', ולעולם אינם עובדי עבודה-זרה.

וכן המנהג פשוט להתיר בהנאה מטעם זה סתם יינם של ישמעאלים, וכמ"ש הגאון רבי יונה נבון - רבו של מרן החיד"א, בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב י"ד ס"ס ז), הגאון רבי אליהו ישראל בשו"ת קול אליהו (ח"א י"ד סי' כג), הגאון רבי יצחק בן ואליד בשו"ת ויאמר יצחק (י"ד סי' נב), והגאון הראשון לציון הגאון רבי יעקב שאול אלישר, הי"ש"א ברכה, בשו"ת בני בנימין (סי' ו). ולפי זה ברור שאם הוריו של גר-צדק ישמעאלים, והם חולים, מותר להתפלל עליהם לרפואה שלימה, כיון שאינם עובדי עבודה-זרה, ואף אם אין כל חשש איבה, מותר. וכן מתבאר בכסף משנה (הלכות עכו"ם פ"י ה"ב).

דין הנוצרים בזמננו

ואפילו אם הוריו נוצרים, שמשותפים שם-שמים ודבר אחר, אין דינם כעובדי עבודה-זרה ממש, כנראה בדברי התוס' (סנהדרין סג ע"ב) שבני נח לא הוזהרו על השיתוף, וכן כתב הרא"ש (שם), וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' קנו) שלא הוזהרו בני נח על השיתוף. ואמנם בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת, י"ד סי' קמח) כתב כי מה שמורגל בפי האנשים שאין בני נח מוזהרים על השיתוף, טעות הוא בידם, ואין הכוונה כן אלא לומר שבאופן שהגוי נשבע בעבודה-זרה עם שיתוף שם-שמים, אינו מוזהר על כך, אבל לא שאינו מוזהר כלל. ולדבריו הנוצרים המשתפים שם-שמים ודבר-אחר, דינם כעובדי עבודה-זרה.

אולם הפתחי תשובה (י"ד סי' קמז סק"ב) דחה דברי הנודע ביהודה. וכן בספר משנת חסידים (ריש הלכות יסודי התורה) כתב שהגאון רבי ישעיה ברלין האריך בזה בעוצם פלפולו ובקיאיותו, והוכיח בראיות שבאמת אין בן נח מוזהר על השיתוף. וכן הגאון היעב"ץ בספרו מור וקציעה (סי' רכז) כתב שאמנם כל עבודה-זרה שלהם בזמן הזה אינה אלא שיתוף שם-שמים ודבר-אחר, ואולם בני נח אינם מוזהרים על השיתוף. וכן כתב הגאון רבי יוסף שאול נתנזון בשו"ת שואל ומשיב (תנינא, ח"א סי' נא).

שאלה: האם מותר להתפלל לרפואת גוי שנחלה בקורונה ומאושפז בבית-החולים? ומצוי כן גר-צדק, האם רשאי להתפלל לרפואת אביו הנכרי שלא התגייר?

רפואת עובדי עבודה-זרה

תשובה: כתב בשולחן ערוך (י"ד סי' קנח ס"א): "עובדי עבודה-זרה - אסור להצילים אם נטו למות, ואין לרפאותם אפילו בשכר, אם לא במקום איבה", כלומר שכאשר יש חשש איבה מותר לרפאות לכתחילה אפילו עובד עבודה-זרה ממש, אך בלא סיבת איבה אסור לרפאותו. וכתב מרן החב"ב - הגאון רבי חיים בן רבי ישראל בנבנישת, בעל כנסת הגדולה, בספרו דינא דחיי (לאוין מה) שהרמב"ם שהיה רופא לישמעאלים בארץ מצרים, מפני שאין דין הישמעאלים כעובדי עבודה-זרה, וכל שאינו עובד עבודה-זרה מותר לרפאותו אפילו בחינם, אף על פי שאין לחוש לו משום איבה.

והביא דברי הסמ"ג שהרמב"ם היה רופא לישמעאלים במצרים, מפני שהיה חושש לאיבה, שאם לא היה מרפאם היתה סכנה לישראל. וכתב כי נראה שסבר הסמ"ג שהישמעאלים במצרים היה דינם כדין עובדי עבודה-זרה, ואינם כמו התוגרמים שבארצותינו שאינם עובדים עבודה-זרה, שארץ מצרים מלאה גילולים, וההיתר היה משום איבה.

האם הישמעאלים נחשבים עובדי עבודה-זרה?

אולם יש לתמוה, שהרי כתב הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ז) שכל נכרי שאינו עובד עבודה-זרה, כגון אלו הישמעאלים, יינם מותר בהנאה, ואסור רק בשתיה, וכן הורו כל הגאונים, אבל אותם שעובדים עבודה-זרה, יינם אסור בהנאה, וכן פסק מרן בשולחן ערוך (י"ד סי' קכד ס"ו), ומבואר שהישמעאלים יינם מותר בהנאה, כיון שאינם נחשבים עובדי עבודה-זרה. וכן בספר האשכול - לרבינו הראב"ן, חמיו של הראב"ד בעל ההשגות (ח"ג עמ' קנ) כתב שבזמן הזה הישמעאלים עובדי עבודה-זרה הם וכו', אך שוב הביא תשובת הגאון שישמעאלים אינם עובדי עבודה-זרה.

ומה שהקשה בספר טהרת המים (מערכת י' אות כז) על דברי הרמב"ם והשו"ע שהרי הישמעאלים זורקים אבנים למרקולים, וכמו שכתב

תפילה על נוצרים ורפואתם

ולפי זה נראה שכיון שאף הנוצרים אין דינם כעובדי עבודה-זרה ממש, מותר לרפאותם, ואפילו במקום שאין לחוש לאיבה (שבאופן זה מותר לרפאות אף עובדי עבודה-זרה), וכל שכן שמותר להתפלל לרפואתם. והטור (יו"ד סוף סי' קמח) הביא דברי הרשב"ם בשם סבו רש"י, שבזמן הזה אין הגויים נחשבים עובדי-עבודה-זרה, ולכן מותר לשאת ולתת עמהם בימי אידיהם, כי אינם הולכים ומודים לעבודה-זרה, וכתב הבית יוסף דהיינו כפי שאמרו בגמרא (חולין יג ע"ב) שגויים שבחוץ-לארץ לאו עובדי עבודה-זרה הם, אלא מנהג אבותיהם בידיהם. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (יו"ד סי' קמ"ח סי"ב) שבזמן הזה אין הגויים בקיאים בטיב עבודה-זרה, לפיכך מותר לשאת ולתת עמהם ביום חגם.

אלא שיש לדקדק בדברי מרן בשו"ע (ריש סי' קמג) שאסר סתם יינם של גויים בהנאה, ושם (סי' קכד ס"ו) פסק שסתם יינם של ישמעאלים שאינם עובדי עבודה-זרה מותר בהנאה, משמע ששאר אומות חוץ מהישמעאלים, עובדי עבודה-זרה הם. אך בשו"ת הרשב"ץ (ח"ב סי' מח) כתב בשם הרמב"ן שמשום גזירת חתנות אסרו בהנאה גם סתם יינם של ישמעאלים. ואיך שיהיה, להתפלל עליו לפני השם יתברך, אשר בידו נפש כל חי, יש להקל בכל אופן.

ואפילו אם נכרי זה אינו ראוי לרפואה שלימה, ה' הטוב בעיניו יעשה (עפ"י שמואל ב' י"ב), 'והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אוותה ויעש' (איוב כג יג). לפיכך אין לאסור להתפלל לרפואת גוי. וכל שכן אם הגוי בעצמו מבקש שיתפללו עליו, שמזה נראה שיש לו אמונה בהשם יתברך, ודאי שמותר להתפלל עליו.

קידוש ה' והכרת הטוב

הגאון רבי יצחק עטייה בספרו רוב דגן (קונטרס אות לטובה, סי' מה) נשאל האם מותר ללחוש ולהתפלל על גוי חולה שיתרפא, והשיב שאם הוא יודע שהוא מחסידי אומות העולם ושומר שבע מצוות בני נח, פשוט מאד שמותר לברכו ולהתפלל עליו שיתרפא, אבל אם הוא מסופק אם הוא שומר שבע מצוות בני נח, אם לאו, יתפלל עליו שיחזור למוטב ויתרפא, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות י"א) במעשה של ברוריא, על הפסוק (תהלים קד לה) 'יתמו חטאים מן הארץ' - יתמו 'חטאים' ולא 'חוטאים'. וכפי שאמרו (גיטין נט ע"ב) שמפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום, כן יש להתיר להתפלל על גויים חולים שיתרפאו.

ופעמים שיש בכך קידוש ה', כאשר היהודי מתפלל על הגוי ורואה הוא שנרפא בזכותו, וגם אפשר שעל ידי כך יתגיייר והיה גר-צדק. וראיה ממעשה רב, שאלישע הנביא ריפא את נעמן [שהיה שר צבא מלך ארם] מצרעתו, ועל ידי כך נעשה גר-תושב (עיין סנהדרין צו ע"ב, וע"ז סד ע"ב), וכל-שכן בזמן הזה שאנו בגלות, וצריכים אנו להם.

והוסיף הגאון רבי יצחק עטייה שבא מעשה לידי הגאון הצדיק רבי יהודה קצין, שבא אליו גוי אחד ותינוק מוטל בידו ככפר מת, ואחר שלחש עליו איזה לחש ובירכו ונתרפא מיד ויצא ממוות לחיים,

ונעשה בדבר זה קידוש ה' גדול. ועל פי זה פסק הגאון רבי חיים פלאג'י בשו"ת חיים ביד (סי' לג) ביהודי שיש לו שותף גוי, ועשה לו טובות, וחלה הגוי, שמותר להתפלל עליו שיתרפא, שלא להיות כפוי טובה. וכמו כן נשאל גם אם מותר לכתוב קמיע לחולה גוי, והתיר לכתוב נוסח תפילה אך בלי הזכרת שם-שמים, ושיהיה בכתב רש"י ולא בכתב אשורית. וכן עשה מעשה בגוי אחד שחלה ונטה למות, ושלח הגוי לבקש מהרב שיתפלל עליו, וכן עשה ונתרפא, וחלם הגוי שתפילת הרב היא שעשתה פירות, ועל ידי כך נעשה קידוש ה' גדול.

היחס בין גר-צדק לאביו הגוי

ולפי זה כל שכן גר-צדק רשאי להתפלל על אביו הגוי שיתרפא מחוליו, ואפשר שאף מצוה יש בזה, שהרי הוא הביאו לעולם וגידלו עד שנעשה חי נושא את עצמו. ואף על פי שאמרו חכמים (יבמות מח ע"ב) "גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי", ומטעם זה אמרו (קידושין יז ע"ב) שאין הגר יורש את אביו מן התורה, מכל מקום יש זיקה כל שהיא כלפי אביו, שכן גוי שנתגייר והיו לו בנים בגיותו ונתגיירו עמו, קיים מצוות פריה ורביה, וכדברי רבי יוחנן (יבמות סב), וכן פסק בשו"ע (אהע"ז סי' א ס"ז). וכמו כן נפסק להלכה (רמב"ם פ"ה מהל' ממרים הי"א, וש"ע יו"ד סי' רמא ס"ד) כי גר אסור לקלל אביו ואמו, אף על פי שהם רשעים גמורים, כדי שלא יאמרו 'באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה'. והוא הדין לענין זה שראוי להתפלל עליו שיחיה ויחזור למוטב.

גוים המאמינים באלוקי ישראל

גם בשו"ת בית שערים (יו"ד סי' רכט) האריך בענין זה והעלה שמותר להתפלל על חולים גוים שיחיו, על פי דברי הכסף משנה (ריש פ"י מהל' ע"ז) שכל שאינו עובד עבודה-זרה מותר לרפאותו ולהצילו ממיתה, ונכרים בזמן הזה לאו עובדי עבודה-זרה הם. ומכל שכן כשמבקשים להתפלל עליהם, שנראה שמאמינים באלוקי ישראל, והרי בן נח אינו מוזהר על השיתוף. ואפילו נאמר שאסור לרפאותם, מכל מקום להתפלל עבורם מותר, כי השם יתברך יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם, וכל רז לא אניס ליה, ואם יודע שאין החולה הזה מקיים שבע מצוות בני נח, לא ישמע תפלתו על החולה הזה. ואם יודע שהוא מקיימן ותועיל תפלתו עליו, הרי מותר להצילו מרדת שחת.

והוסיף כי אמנם ממעשה אלישע שריפא לנעמן מצרעתו, אין ראיה, שכן שם עשה משום איבה, וכי היותר נכון לומר שהנביא ידע שיוכל לרפאו ויהיה קידוש ה' בדבר, כפי שהיה בסופו של דבר (מלכים ב' ד ח). ושוב הביא ראיה ממרדכי שהציל את אחשוורוש מבגנתו ותרש שזממו להמיתו, שעל-כל-פנים סיבב הצלתו, וכמו כן מותר ליהודי להתפלל בעד גוי.

מסקנת ההלכה

לפי האמור, מותר ליהודי להתפלל לרפואת גוי החולה, ומכל-שכן גר-צדק רשאי להתפלל לרפואת אביו ואמו, וכן אחד מחסידי אומות העולם שחלה בקורונה, ומבקש מהיהודים להתפלל לרפואתו, מותר לכתחילה להתפלל עליו, ויאמרו 'יהי רצון שיחיה ויחזור למוטב', ואין בכך כל חשש.